

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1915 kl. 2 e. m.

*Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5,
i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående om-
organisation av hushållningssällskapen.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott *Motionen.* hänvisad motion, nr 94, har herr Linders hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation i syfte att giva dem en mera allsidigt representativ sammansättning och göra dem på bästa sätt avpassade att fylla sina uppgifter såsom officiella organ för vissa delar av statens verksamhet för jordbruket och dess binnärningar, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan anses böra föranleda».

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om hushållningssällskapens omorganisation har sedan år 1911 *Historik.* vid nära nog varje riksdag varit ett inom andra kammaren i form av väckta motioner ständigt återkommande ärende.

De av respektive motionärer framförda yrkandena, vilka i allmänhet vunnit kammarens bifall, ha i stort sett, om man undantager den av herr Linders vid 1913 års riksdag i frågan väckta motionen, gått ut på ett och detsamma, samt förete även i avseende på motiveringen stora inbördes likheter. Såsom av motionären påpekats, är hans förevarande motion i huvudsak — även beträffande ordalagen — en återupprepning av den av honom vid A-riksdagen 1914 väckta, men då icke behandlade motionen. Jämväl vid B-riksdagen nämnda år väcktes, då av herr Schotte m. fl., i

andra kammaren motion angående en förbättrad organisation av hushållningssällskapen. Sistberörda motion, vilken till syfte och synpunkter är med herr Linders' nära överensstämmande, blev av kammaren till utskottet hänvisad, varefter utskottet i anledning av densamma avgav följande utlåtande:

»Vid en prövning av de sedan gammalt och nu senast av motionärerna framförda kraven på en reformering av hushållningssällskapen, har det synts utskottet i likhet med motionärerna fullt befogat, att, sedan hushållningssällskapen numera i ersättning för till statsverket indragna brännvinsmedel åtnjuta direkta årliga statsanslag, statsmakterna hava både rätt och plikt att tillse, att sådana villkor bliva fästade vid anslaget, att ändamålet med detsamma på bästa sätt befrämjas. Det har även synts utskottet lämpligt, att till vinnande av detta syfte vissa normalbestämmelser för hushållningssällskapen av statsmakterna stadgas, och att antagandet av dessa normalbestämmelser eller grundstadgar göres till villkor för fortsatt åtnjutande av de anslagna medlen. Att denna utväg till reglerande av hushållningssällskapens verksamhet i önskad riktning är så mycket mera påkallad framgår vid en blick på den ställning sällskapen intaga till de av Kungl. Maj:t år 1910 för desammas organisation utfärdade grundstadgar. Dessa grundstadgar hava huvudsakligen avsett, dels att meddela vissa garanterande bestämmelser gentemot förhastade beslut av hushållningssällskapen i anslagsfrågor, dels att bestämma förut icke medgiven rätt till besvär åt medlem av hushållningssällskapen över av sällskapen fattade beslut samt dels att giva vissa kortfattade föreskrifter om begränsning av hushållningssällskapens verksamhetsområde till jordbruket med binäringar och om sällskapens förvaltningsorganisation. I det av kungl. lantbruksstyrelsen inhämtade yttrandet påpekas, att nämnda stadga av 1910 utfärdats med anledning av framställning från hushållningssällskapens ombud, varefter den erinran göres, att »frågan om sällskapens lämpligaste och tidsenligaste organisation» varit föremål för initiativ av dessa själva. Då emellertid kungl. lantbruksstyrelsen i samma yttrande förklarar, dels att det av Kungl. Maj:t 1910 utfärdade nådiga brevet icke innehåller något åläggande för sällskapen att omarbeta sina stadgar i överensstämmelse med de där meddelade allmänna grunderna, dels att sådan omarbetning efter det nådiga brevets utfärdande ägt rum endast i tre hushållningssällskap — ett och annat sällskap torde redan förut haft i sina stadgar föreskrifter av samma innehåll som de här åsyftade — synes framgå, att verkan av 1910 års stadga varit skäligen obetydlig, och att dess antagande i framtiden är helt och hållet beroende av hushållningssällskapens fria skön. Ett så viktigt önskemål som det om besvär rätt för enskild medlem, vari-

genom nödig kontroll över de av sällskapen fattade besluten skulle vinnas, står sålunda flerstädes alltjämt ouppfyllt.

Emellertid är det enligt utskottets tanke ingalunda nog i fråga om hushållningssällskapens tidsenliga organisation, att den i och för sig önskvärda omarbetningen av sällskapens stadgar i överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t utfärdade grunderna äger rum. Med allt erkännande, att hushållningssällskapen utfört en för vårt land synnerligen gagnande och intresserad verksamhet, såsom både av motionärerna och kungl. lantbruksstyrelsen påpekats, är dock utskottet i likhet med de förra av den meningen, att en mera djupgående reformering av sällskapen numera visar sig vara av behovet påkallad.

Sålunda synes det för utskottet vara klart, att den hittills inom hushållningssällskapen följda praxis att uteslutande genom inval komplettera sig själva må upphöra. Väl böra hushållningssällskapen såsom hittills äga rätt att invälja nya medlemmar; dock bör ingen välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruket eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, efter vederbörlig anmälan kunna förvägras att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap. Det är att förmoda att därigenom en allsidigare sammansättning av sällskapen än hittills skulle åvägabringas, och att speciellt de mindre jordbrukarne i större antal skulle ansluta sig till desamma.

Ett livligare intresse hos dessa för deltagande i hushållningssällskapens arbete torde dock endast kunna förväntas i den mån de tillerkännas ett verkligt medinflytande vid de förekommande ärendenas handläggning. Ett medel härtill synes i främsta rummet vara att överlämna beslutanderätten i sällskapens angelägenheter åt representativa församlingar. Det torde nämligen ingalunda förhålla sig så, som på sina håll invänts, att inrättandet av ett representativt system skulle medföra ett förlamande av de enskilda medlemmarnes inom hushållningssällskapen initiativ och intresse. Om man betänker, att de 26 hushållningssällskapen i vårt land räkna inemot 70,000 ledamöter (enligt kungl. lantbruksstyrelsens senast utgivna berättelse), i medeltal alltså över 2,500 på varje sällskap, är det lätt att inse, att endast ett ringa fåtal av dessa kunna vara i tillfälle att delta i beslutens fattande vid sammanträdena; och om man tillika betänker, att de stora avstånden och de utgifter, som följaktligen äro förenade med ett beivrande av hushållningssällskapens vanligen i respektive residensstäder sammanträdande årsmöten, avhålla särskilt de mindre bemedlade ledamöterna därifrån, är det icke svårt att förstå, att de mindre jordbrukarne i stort sett kommit att stå utan inflytande på ledningen av hushållningssällskapens

angelägenheter. Det är likaså endast en naturlig följd av detta system, att de inom länet från residensstaden avlägset belägna orternas intressen kunna bli ojämnt tillgodosedda i jämförelse med mera centralt belägna trakter. Ävenledes är det tydligt, att ett genomdrivande av beslut till främjande av ensidiga, icke med hushållningssällskapens ändamål överensstämmande intressen under nuvarande förhållanden med alltför stor lätthet kan medelst tillfälliga majoriteter åstadkommas.

En reform i antydd riktning förordas även av kungl. lantbruksstyrelsen, då densamma, icke utan att i viss mån råka i strid med vad som på annat ställe i dess yttrande anföres, framhåller önskvärdheten av, att vederbörande hushållningssällskap vid eventuell omarbetning av sina stadgar »taga under allvarligt övervägande, huruvida icke sådana bestämmelser böra träffas, att beslutanderätten i största möjliga utsträckning överlämnas åt en representation inom sällskapet så sammansatt, att de skilda delarne av sällskapets verksamhetsområde i densamma bli på fullt likartat sätt representerade». De förändringar, som under senast förflutna decennium i nämnda hänseende i ett flertal hushållningssällskaps stadgar vidtagits, hava också, enligt kungl. lantbruksstyrelsens vitsord, visat sig åt sällskapets verksamhet giva ökad fasthet och målmedvetenhet. I likhet med motionärerna finner därför utskottet, att en efter enhetliga grunder lagd beslutande representation bör införas inom hushållningssällskapen.

Vad beträffar den närmare organisationen av de tilltänkta representantförsamlingarna för hushållningssällskapen, vill utskottet fästa uppmärksamheten i synnerhet på tvenne viktiga punkter.

Den första avser själfva anordningen av representantförsamlingens möten. Det gäller därvid att se till, att en viss proportion i inflytande erhålles mellan å ena sidan den centrala ledningen, förvaltningsutskottet, som har att förbereda och utföra besluten, och den beslutande församlingen själf. Visserligen torde det i allmänhet förhålla sig så, att hushållningssällskapen ha en förträfflig administrativ styrelse, varigenom sunt förstånd och praktisk blick ofta undvika kottersystemets ensidiga inverkan. Icke desto mindre är det ett uppenbart framsteg, om möjligheter kunna beredas representantförsamlingarne själfva att genom utskott eller annorlunda företaga en närmare granskning av förekommande ärenden, varpå eget omdöme kan byggas.

Den andra huvudpunkten gäller det närmare organiserandet av ombudsvälen till representantförsamlingarne. Fråga kan här uppstå, såsom även av motionärerna påpekats, om rösträtten bör begränsas endast till medlemmar av sällskapet, eller om den bör utsträckas till alla länets jord-

brukare. Enligt utskottets mening bör rösträtten vid val till representantförsamlingarne utövas enbart av medlemmarna i respektive hushållningssällskap, detta desto hellre som rätten till inträde i sällskapen, enligt vad utskottet i det föregående framhållit, bör i så väsentlig mån utvidgas. I övervägande bör även tagas, om det icke vore lämpligt, för ett vidmakthållande i möjligaste mån av intresset för sällskapens angelägenheter hos alla dess medlemmar, att det medgives envar av dessa att vid ombudsmötena infinna sig och delta i överläggningarne, dock utan beslutanderätt.

Vad beträffar själva valsättet, äro flera utvägar påvisade. Av dessa synes utskottet den vara mest att föredraga, varigenom valen förrättas av de under hushållningssällskapen sorterande underavdelningar (gillen, kontrakt, hushållningsnämnder). Detta är dock tekniska detaljer, som vid en kommande utredning tarva närmare omprövning.

Vad representantförsamlingarnes medlemsantal beträffar, så håller utskottet före, att detsamma, med hänsyn till vidmakthållandet av de enskilda medlemmarnes intresse för sällskapen och deras förvaltning, bör bestämmas till ett relativt stort antal, exempelvis ett ombud för varje 30- eller 40-tal medlemmar av sällskapet.

Av övriga frågor, utom de av motionärerna angivna, vilka vid en utredning torde böra tagas i övervägande, vill utskottet nämna, att närmare bestämmelser angående en avgränsning av å ena sidan landstingens, å andra sidan hushållningssällskapens verksamhet, i vilken fråga för närvarande en viss osäkerhet är rådande, torde vara av nöden.

Slutligen vill utskottet framhålla, att, om en omorganisation av hushållningssällskapen enligt ovan anvisna grunder kommer till stånd, detta ingalunda behöver innebära ett insnörande i schablonmässiga former av sällskapens verksamhet, varigenom denna skulle förhindras att fortgå i samma gagnande anda som hittills. Tvärtom är det utskottets åsikt, att genom avlägsnande av de otidsenliga former, som för närvarande mångestädes äro utmärkande för hushållningssällskapens verksamhet, deras initiativförmåga och det intresse, varmed deras arbete bör omfattas av den jordbruksidkande befolkningen inom varje län, väsentligt skulle komma att höjas.

Med anledning av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa, att andra kammaren i anledning av förevarande motion för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huru och på vad sätt de här ovan angivna önskemålen i avseende å hushållningssällskapens organisation och verksamhet må kunna lämpligast vinnas, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunnat föranleda eller omständigheterna eljest påkalla.»

Den sålunda av utskottet gjorda hemställan blev av andra kammaren bifallen. Motionen föll dock, då enighet om densamma av båda kamrarne icke kunde uppnås.

Utskottet.

I stort sett kan utskottet inskränka sig till att med anledning av herr Linders nu förevarande motion åberopa det av utskottet sistlidne riksdag avgivna, här ovan anförda utlåtandet. Om också utskottet icke i allt gillar vad motionären i motionen anfört, synas dock samma skäl som då tala för ett bifall till den av motionären påyrkade reformeringen av hushållningssällskapen. För så vitt utskottet kunnat finna äro i nämnda utlåtande alla de av motionären framställda önskemålen berörda med undantag endast för tvenne, vilka gå ut på dels utarbetande av ett ur alla synpunkter omsorgsfullt övervägt förslag till framtida fördelningsgrunder av statsanslaget till hushållningssällskapen, dels upptagande till behandling av frågan om lämplig gränsreglering beträffande åtskilliga hushållningssällskaps geografiska verksamhetsområden. Även dessa önskemål, vilka det för närvarande ej torde anses nödigt att närmare avhandla, synes utskottet av en kommande utredning böra tagas under övervägande.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation i syfte att giva dem en mera allsidigt representativ sammansättning och göra dem på bästa sätt avpassade att fylla sina uppgifter såsom officiella organ för vissa delar av statens verksamhet för jordbruket och dess binärningar, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan anses böra föranleda.

Stockholm den 4 mars 1915.

På utskottets vägnar:

WALTER KANT.

Vid förevarande ärendes slutbehandling hava varit närvarande: herrar Kant, O. Nilsson i Örebro, Isaksson, Svensson i Skönsberg, Hellberg i Ljungskile, Sjögren*, Anderson i Knapasjö, Persson i Västervik, Sundberg och Andersson i Altofta*.

* Icke närvarande vid utlåtandets justering.